

Диана Благоева
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
при Българската академия на науките
София, България

Езикова култура

ЗА ПРАВОПИСА НА ДУМИТЕ, ОБРАЗУВАНИ ОТ АБРЕВИАТУРИ

Образуването на думи, производни от абривиатури, не е ново явление в българския език, но показва подчертана активност през последните години. През този период се появиха цяла серия неологизми (повечето с разговорен характер), словообразователно свързани с нововъзникнали абривиатури, срв. ДАНС (Държавна агенция „Национална сигурност“) и *дансаджия* ‘служител от ДАНС’, СЕМ (Съвет за електронни медии) и *семаджия* ‘член на СЕМ’, НДСВ (първоначално – Национално движение Симеон Втори, сега – Национално движение за стабилност и възход) и *ендесевеец* ‘член на НДСВ’, или пък с отдавна утвърдени инициални съкращения, срв. КПП (Контролно-пропускателен пункт) и *капепеец* ‘служител, който работи на КПП’, ДДС (данък добавена стойност) и *дедесар* ‘лице, което върши данъчни измами с ДДС’. Става дума преди всичко за съществителни имена, образувани с наставки като *-джи(я)* (*сотаджия, косаджия, спинаджия*), *-ар* (*бесепар, десебар, депесар*), *-ец* (*ендесевеец, кагееец, фебереец*), *-ист* (*кагееист, гербист*) и пр., в по-редки случаи – за прилагателни имена като *спинозен*.

Наблюденията върху масива от текстове, включени в Българския национален корпус (<http://search.dcl.bas.bg/>), показват, че новите думи, производни от абривиатури, имат широка употреба в езика на съвременните медии. Установява се обаче значителна непоследователност в начина на тяхното изписване. Така например наред с формите *гербаджия* и *гербер* ‘член на политическата партия ГЕРБ (Граждани за европейско развитие на България)’ се отбелязват и варианти като *ГЕРБаджия, ГЕРБ-аджия, ГЕРБ-ер*; наред с *дедесар, сотаджия, дансаджия* се откриват и форми като *ДДС-ар, СОТ-аджия, ДАНС-аджия*; успоредно с *випаджия* се употребява *ВИП-аджия* и дори *VIP-аджия*.

Като илюстрация за различните начини на изписване на думите, производни от абривиатури, може да послужат следните конкордансни редове, извлечени чрез системата за търсене в Българския национален корпус, които представят извадки от текстове от съвременни периодични издания:

Разочарованият гербаджия подчерта, че напуска ГЕРБ не поради промяна на разбиранията и убежденията си.

ГЕРБаджията планира мостът да се превърне и в постоянна галерия с покрит стъклен покрив като „Уфици“ във Флоренция.

Фирмите на депутатата Г. И., най-известният ГЕРБ-аджия в региона, са около 10 на брой!

Това ясно се видя от стотиците изявления на изявени атакисти, гербаджи и седесари, които радостно предчувстваха политически триумф.

Обикновените ГЕРБаджи също обезумяха от новината.

„Нужно е наистина да има затвор за такива хора“, настоя герберът.

Видният ГЕРБ-ер беше смъкнат от всички заемани от него ръководни постове.

Все още няма яснота кой ще е новият шеф на парламента, твърдят ГЕРБери.

Употребата на графични варианти от рода на *ГЕРБ-ер*, *ГЕРБаджия*, *VIP-аджия* е мотивирано най-вероятно от стремеж да се подчертае словообразователната връзка на думата с нейната произвеждаща основа – абривиатура, особено в случаите, когато новообразованието е омоним на вече съществуваща в езика лексикална единица (срв. *гербер*₂ ‘член на ГЕРБ’ и *гербер*₁ ‘вид цвете’). Тази употреба обаче противоречи на правописните норми на българския език. В книжовната практика не е допустимо основата и суфиксът на думата да се съединяват чрез дефис (включително в случаите, когато словообразователно мотивиращата дума е абривиатура) и да бъдат изписвани по различен начин – съответно с главни и малки букви, с латинска и кирилска графика. Правилният начин за изписване на думите, производни от абривиатури, е с малки букви и без дефис между основата и суфикса: *гербаджия*, *сотаджия*, *дансаджия*. В случаите, когато произвеждащата основа е абривиатура, съставена изцяло от съгласни, при образуването на новата дума тя се „озвучава“: *дедесар* (от ДДС, произнасяно като „десесе“), *десебар* (от ДСБ, произнасяно като „десебе“), *ендесееец* (от НДСВ, произнасяно като „ендесеве“). Посочените правила важат и за думите, образувани от чужди по произход абривиатури: *випаджия*, *натовец*, *кейфоровец*, които освен това следва да бъдат изписвани изцяло с кирилска графика.

✉ Диана Благоева
diablag@mail.bg

Публикувано: 30 септември 2011